

УДК 929:7.071.1:316.74:7(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-2-35>**Ігор КОРЖУК***аспірант кафедри культурології та міжкультурних комунікацій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, вул. Лаврська, 9, корп. 15, м. Київ, Україна, 01015***ORCID:** 0000-0002-3072-1795**Бібліографічний опис статті:** Коржук, І. (2025). Культурна дипломатія в зарубіжній гуманітаристиці. *Fine Art and Culture Studies*, 2, 255–259, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-2-35>**КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ В ЗАРУБІЖНІЙ ГУМАНІТАРИСТИЦІ**

В загальному розумінні світова гуманітаристика розуміє культурну дипломатію як сферу політики, в якій держави прагнуть мобілізувати свої культурні ресурси для досягнення цілей зовнішньої політики. Природа цих цілей і культурних ресурсів, мобілізованих для їх досягнення, зазнавала історичних змін, і для позначення такого роду політики в різних національних та історичних контекстах використовувався ряд термінів. Протягом XIX століття культурна дипломатія була тісно пов'язана із суперництвом Великих держав, особливо в колоніальному контексті. Однак після закінчення Першої світової війни культурну дипломатію все більше почали розуміти як засіб для проведення ідеологічної конкуренції, тренд, який став центральним у культурній дипломатії холодної війни. Тим не менш, зосередження науковців на культурних вимірах протистояння між двома наддержавами часів холодної війни відвернуло увагу від інших різновидів культурної дипломатії в «третьому світі» або «глобальному півдні», які прагнули встановити форми солідарності між постколоніальними націями.

У постбіполярний період розвитку світової політики інтерес до культурної дипломатії вийшов за межі виключно американського академічного простору і здобув визнання серед науковців інших країн. Незважаючи на різноманіття підходів і трактувань, термін *cultural diplomacy* закріпився в міжнародному науковому обігу як загальновизнане поняття. Визначення культурної дипломатії можуть відрізнятися залежно від мети та конкретних форм її реалізації. Системне осмислення цього феномену розпочалося ще в 1960-х роках XX століття. У рамках культурної дипломатії застосовуються різні інструменти впливу, серед яких: мистецтво (театр, кіно, музика, танець, живопис, скульптура), організація виставок, зокрема міжнародних, таких як ЕКСПО; освітні та академічні програми обміну, мовні курси за кордоном; популяризація літератури через відкриття бібліотек або переклади творів на інші мови; міжнародне поширення новин і культурного контенту; а також релігійна дипломатія, включаючи проекти міжрелігійного діалогу.

Ключові слова: дипломатія, культурна дипломатія, гуманітаристика, динаміка, розвиток, тенденції, світова політика, «м'яка сила».

Ihor KORZHUK*Postgraduate Student at the Department of Cultural Studies and Intercultural Communications, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, 9 Lavrska Str., Bldg. 15, Kyiv, Ukraine, 01015***ORCID:** 0000-0002-3072-1795

To cite this article: Korzhuk, I. (2025). Kulturna dyplomatiia v zarubizhnii humanitarystytsi [Cultural diplomacy in foreign humanities]. *Fine Art and Culture Studies*, 2, 255–259, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-2-35>

CULTURAL DIPLOMACY IN FOREIGN HUMANITIES

In a general sense, world humanitarian studies understand cultural diplomacy as a sphere of politics in which states seek to mobilize their cultural resources to achieve foreign policy goals. The nature of these goals and the cultural resources mobilized to achieve them has undergone historical changes, and a number of terms have been used to designate this type of policy in various national and historical contexts. During the 19th century, cultural diplomacy was closely associated with the rivalry of the Great Powers, especially in the colonial context. However, after the end of World War I, cultural diplomacy increasingly began to be understood as a means of ideological competition, a trend that became central to Cold War cultural diplomacy. Nevertheless, the focus of scholars on the cultural dimensions of the confrontation between the two superpowers of the Cold War diverted attention from other varieties of cultural diplomacy in the “Third World” or “Global South”, which sought to establish forms of solidarity between postcolonial nations. It was in this form, adapted to the post-bipolar realities of world politics, that the appeal to the phenomenon of cultural diplomacy went beyond

the boundaries of the American academic environment and was accepted by researchers from other countries. Despite the diversity of concepts, today in international discourse the concept of cultural diplomacy is considered a generally accepted term. Definitions of cultural diplomacy, taking into account specific goals and forms of its implementation, are variable. In the post-bipolar period, the development of world politics has attracted interest in cultural diplomacy among leaders outside the American academic space and in gaining recognition among scientists from other countries. Regardless of the variety of approaches and interpretations, the term cultural diplomacy has become entrenched in the international scientific community as an obscure concept. The significance of cultural diplomacy can be differentiated depending on the specific forms of its implementation. Systematic understanding of this phenomenon began in the 1960s in the 20th century. Within the framework of cultural diplomacy, a variety of tools will be used, including: art (theatre, cinema, music, dance, painting, sculpture), organization of exhibitions, international events, such as EXPO; educational and academic exchange programs, international courses outside the border; popularization of literature through the creation of libraries or translation of works into other languages; international expansion of new products and cultural content; as well as religious diplomacy, including projects for interreligious dialogue.

Key words: diplomacy, cultural diplomacy, humanitarian studies, dynamics, development, trends, world politics, "soft power".

Актуальність проблеми. Культурна дипломатія як феномену політичної практики сьогодні активно обговорюється з точки зору її феноменологічних, концептуальних та ідейних засад в доробках вітчизняних та зарубіжних дослідників. Осмислення культурної дипломатії як нового феномену міжнародної взаємодії не є завершеним та не знімає з порядку денного питання щодо «несилових» способів посилення впливу різноманітних традиційних і нових акторів у світовій політиці. Водночас необхідно підкреслити, що, хоча «пальма першості» у вивченні культурної дипломатії та практичному застосуванні її механізмів належить представникам США, науковці та експерти з інших країн дедалі успішніше розвивають власний національний досвід у цьому напрямі. Іншими словами, йдеться як про постійне розширення меж профільного дискурсу, так і про збагачення його змісту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика витлумачення сутності, змістовного та організаційного наповнення категорії «культурна дипломатія» перманентно перебуває в полі наукового зору сучасних дослідників в Україні (Завада & Дударчук, 2021; Сухорольська, 2022 та ін.) та закордоном (Bano, Chaudhri & Zowghi, 2023; Riordan, Machon & Csajkova, 2023 та ін.). У міжнародному дискурсі термін cultural diplomacy вважається загальновизнаним або збірним щодо інших близьких понять (Ang, Isar & Mar, 2015). Залежно від країнової специфіки варіюються методи і форми культурної дипломатії, її моделі (Milton, 2013), які в кожному конкретному випадку зорієнтовані на максимізацію об'єктивних і суб'єктивних переваг, що є в національному арсеналі (Leonard, 2002). Аналізуючи сучасний культурологічний

дискурс Р. Захарна (Zaharna, 2009), зазначає, що попри розмаїття теоретичних підходів до феномену культурної дипломатії. Схожої думки дотримується С. Велінський (2019) й зазначає, що «від неоліберальної концепції «м'якої сили» та конструктивістської інтерсуб'єктивності до політичного діалогу прихильників політичної комунікації й концепції національного бренда теоретиків маркетингу, практика публічної дипломатії має будуватися з урахуванням найрізноманітніших підходів» (Велінський, 2019, с. 56). **Мета дослідження:** проаналізувати явище культурної дипломатії в зарубіжній гуманітаристиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. В загальному розумінні світова гуманітаристика розуміє культурну дипломатію як сферу політики, в якій держави прагнуть мобілізувати свої культурні ресурси для досягнення цілей зовнішньої політики. Природа цих цілей і культурних ресурсів, мобілізованих для їх досягнення, зазнавала історичних змін, і для позначення такого роду політики в різних національних та історичних контекстах використовувався ряд термінів. Тим не менш, термін культурна дипломатія й сьогодні є життєздатним для позначення цієї конкретної сфери зовнішньої політики, яку часто розуміють як один із компонентів ширшої публічної дипломатії держави або, за термінологією Джозефа Найя, «м'якої сили» (Велінський, 2019).

Культурна дипломатія та обмін думками, мабуть, завжди відігравали важливу роль у стосунках між народами. З появою сучасної державної системи на початку Нового часу така демонстрація та обмін стали вираженням офіційних дипломатичних відносин між дворами, але лише в XIX столітті ми бачимо появу куль-

турної дипломатії в тому сенсі, як її розуміють сьогодні: це вже не питання спілкування між правителями, а радше вираження національної ідентичності, спрямоване на міжнародну громадськість.

Протягом XIX століття культурна дипломатія була тісно пов'язана із суперництвом Великих держав, особливо в колоніальному контексті. Однак після закінчення Першої світової війни культурну дипломатію все більше почали розуміти як засіб для проведення ідеологічної конкуренції, тренд, який став центральним у культурній дипломатії холодної війни. Тим не менш, зосередження науковців на культурних вимірах протистояння між двома наддержавами часів холодної війни відвернуло увагу від інших різновидів культурної дипломатії в «третьому світі» або «глобальному півдні», які прагнули встановити форми солідарності між постколоніальними націями (Велінський, 2019).

Культурна дипломатія як дискурс і практика сьогодні набуває великого значення як у дослідженнях культурної політики, так і в міжнародних відносинах. По суті, термін культурна дипломатія широко використовується настільки, що він став плаваючим означником, який зазвичай використовують як зовнішньополітичні заклади, так і сектор мистецтва та культури (Isar, 2010).

Культурна дипломатія стала амбівалентним поняттям із розмитими межами. Більш традиційне визначення культурної дипломатії розглядає її як інструмент м'якої сили, за допомогою якого держави та/або міжнародні організації переслідують цілі зовнішньої політики. У цій перспективі культурна дипломатія буде обмежена процесами, які відбуваються, коли офіційні дипломати, діючи на службі та від імені своїх урядів, використовують культурні ресурси для просування національних інтересів.

Але в останні роки переважало розширене та більш саморефлексивне визначення, яке розглядає її як окрему сферу політики, мистецтва, спільного розвитку потенціалу країни, увиразника та популяризатора економічного зростання та соціальної згуртованості країни шляхом залучення громадян та учасників громадянського суспільства до продукування та привласнення результатів культурної діяльності. Це розширене визначення культурної дипломатії використовує обмін культурними

товарами та послугами, співпрацю та створення мереж між музеями, культурними фондами та міністерствами, митцями та кураторами з різних країн та континентів, щоб сприяти кращим та тіснішим стосункам та розширювати їхній загальний суспільний та політичний вплив. Навіть у цій розширеній формі діяльність культурної дипломатії також може використовуватися для просування певних геополітичних інтересів або підтримки торгової політики (Ang, Isar & Mar, 2015).

Раніше ці два визначення та пов'язані з ними процеси розглядалися аналітиками як різні. Перше визначалося як культурна дипломатія, а друге – як міжнародні культурні відносини, які залишаються заснованими на потоках культурного обміну, але відбуваються природно і органічно, без втручання держави. Оскільки ця відмінність стала розмитою як у політиці, так і в науці, увага дослідників залишається спрямованою переважно на обміни між країнами, а також на культурні програми та загальну культурну діяльність, що відбувається між національними державами та між ними.

Зазначимо, що перші згадки культурної дипломатії як особливого виду діяльності зустрічаються в англійській пресі ще в середині XIX століття (Caitlin, 2012). Це були журналістські міркування, які вказували на необхідність демонстрації доброчесності, чесності та гласності в політиці. Надалі термін почали використовувати американські ЗМІ та представники політичних кіл США. Офіційні органи з фактичними функціями публічно-дипломатичного характеру в США з'явилися наприкінці 40-х років XX століття. Наприклад, нормативне підґрунтя нинішньої Комісії радників президента з культурної дипломатії (Advisory Commission on Cultural Diplomacy) було закладено ще 1948 року Законом США щодо інформації та освітніх обмінів (Smith-Mundt Act). У середині 60-х років XX ст., у розпал «холодної війни», американці – спершу журналісти, а потім і представники науково-практичних кіл, почали використовувати термін «cultural diplomacy», замінивши ним поняття «пропаганда», яке на той час набуло негативної конотації в західній суспільній свідомості (Caitlin, 2012).

Концептуалізація досвіду культурної дипломатії розпочалася в 60-х рр. XX ст., коли було

накопичено певний емпіричний матеріал щодо діяльності американського уряду у цій сфері (Zaharna, 2009). Найбільш поширене в сучасній літературі трактування американського дослідника Мілтона Каммінгса визначає культурну дипломатію як обмін ідеями, інформацією, цінностями, традиціями, віруваннями та іншими аспектами культури, які можуть сприяти покращенню взаєморозуміння. При цьому культурна дипломатія є складовою публічної дипломатії і є комплексом практичних дій, що мають стратегічні та тактичні цілі у сфері культурної взаємодії держав, міжнародних організацій та інших інститутів (Milton, 2013).

Дослідники культурної дипломатії сходяться на тому, що у світі разом із дипломатією еліт (політиків, послів і громадських діячів) дедалі більшого значення набуває народна дипломатія, що передбачає масштабний культурний обмін між звичайними людьми. Таким чином, у світі, що глобалізується, культура, стає важливою складовою міжнародної політики та «м'якої сили» держави (Велінський, 2019, с. 56).

Британський дослідник Марк Леонард у роботі «Дипломатія іншими засобами» виділив найважливіші цілі громадської дипломатії у XXI ст. Усі вони пов'язані з розвитком культурної політики (Leonard, 2002). Можна сказати, що культурна дипломатія є своєрідним стрижнем публічної дипломатії держави, оскільки саме через культуру нація розкриває світові свою ідентичність, представляє свої цінності та ідеї.

В рамках ініціатив культурної дипломатії можуть використовуватись: мистецтво, зокрема театр, кінематограф, музика, танці, живопис, скульптура; виставки, включаючи міжнародні виставки ЕКСПО; освітні програми та про-

грами академічного та наукового обміну, мовні програми за кордоном; література: створення бібліотек за кордоном та переклад іноземними мовами національних творів; трансляція новин та культурних програм за кордон; релігійна дипломатія, зокрема ініціативи міжрелігійного діалогу (Bano, Chaudhri & Zowghi, 2023).

Одним із основних напрямків культурної дипломатії є побудова довгострокових взаємин із звичайними людьми за допомогою програм культурних та академічних обмінів, грантів та стипендій, тренінгів, конференцій, а також доступу до каналів інформування (Riordan, Machon & Csajkova, 2023). Таким чином, культурні зв'язки можуть стати ефективним інструментом публічної дипломатії держави (Сухорольська, 2022) та зробити внесок у формування сприятливого іміджу країни (Завада & Дударчук, 2021).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Культурна дипломатія є одним із найбільш стратегічних і економічно ефективних засобів політичного впливу, доступних для акторів у зовнішній політиці. Культурна дипломатія у вузькому значенні цього слова в зарубіжній гуманітаристиці є однією з урядових стратегій так званої «м'якої сили», що досягає своєї мети у вигляді культури. У міру розширення можливостей культурної дипломатії країни особливу увагу стали приділятися взаємній співпраці та культурним обмінам. Культурна дипломатія є однією з важливих складових зовнішньої політики сучасних держав. Використання інструментів культурної дипломатії допомагає у формуванні позитивного іміджу країни на міжнародній арені та просуває її національні та зовнішньополітичні інтереси.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ang I., Isar Y. R., Mar P. Cultural diplomacy: Beyond the national interest? *International Journal of Cultural Policy*. 2015. № 21(5). P. 365–338.
2. Isar Y. R. Cultural diplomacy: An overplayed hand? *Public Diplomacy Magazine*. 2010. № 5. P. 29–44.
3. Byrne Caitlin Public Diplomacy and Constructivism: A Synergistic and Enabling Relationship. *International Studies Association Annual Conference, San Diego*, (1-4 April 2012). URL:<http://files.isanet.org/ConferenceArchive/c0f3deebd76244828cc6ed1c12810555.pdf> (дата звернення: 10.03.2025)
4. Zaharna R. S. Mapping Out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives: Information and Relational Communication Frame-works. *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. 2009. № 6. P. 86–100.
5. Milton CJr. Cultural Diplomacy and the United States Government. Washington DC: Center for Arts and Culture, 2013. 145 p.
6. Leonard M. Diplomacy by Other Means. *Foreign Policy*. 2002. № 132 (September–October). P. 48–56.

7. Bano M., Chaudhri, Z. Zowghi, The Role of Generative AI in Global Diplomatic Practices: A Strategic Framework. 2023. № 9. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2401.05415>
8. Riordan, N., Machon, M., & Csajkova, L. Space Diplomacy and the Artemis Accords. 2023. № 6. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2311.12137>
9. Сухорольська І. Ю. Громадська (публічна) дипломатія в сучасних міжнародних відносинах: нові тренди і особливості. Регіональні студії. 2020. № 30. С. 103–107. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/69345>
10. Завада Я. І., Дударчук В. І. Публічна дипломатія як засіб «м'якої сили» США на Близькому Сході. Політичне життя. 2021. № 3. С. 112–118. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2021.3.17>
11. Вилінський С. І. «М'яка сила» у зовнішній політиці Федеративної Республіки Німеччина: дис. ... канд. політ. наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. Київ, 2019. 228 с.

REFERENCES:

1. Ang, I., Isar, Y. R., & Mar, P. (2015). Cultural diplomacy: Beyond the national interest? *International Journal of Cultural Policy*, 21(5), 365–338.
2. Isar, Y. R. (2010). Cultural diplomacy: An overplayed hand? *Public Diplomacy Magazine*, 5, 29–44.
3. Byrne, Caitlin (2012). Public Diplomacy and Constructivism: A Synergistic and Enabling Relationship. *International Studies Association Annual Conference, San Diego*, (1-4 April 2012). URL:<http://files.isanet.org/ConferenceArchive/c0f3deebd76244828cc6ed1c12810555.pdf> (дата звернення: 10.03.2025)
4. Zaharna, R. S. (2009). Mapping Out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives: Information and Relational Communication Frame-works. *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, 6, 86-100.
5. Milton, C.Jr. (2013). Cultural Diplomacy and the United States Government. Washington DC: Center for Arts and Culture, 145.
6. Leonard, M. (2002). Diplomacy by Other Means. *Foreign Policy*, 132 (September–October), 48–56.
7. Bano, M., Chaudhri, Z., & Zowghi, D. (2023). The Role of Generative AI in Global Diplomatic Practices: A Strategic Framework. arXiv preprint arXiv:2401.05415. <https://arxiv.org/abs/2401.05415>
8. Riordan, N., Machon, M., & Csajkova, L. (2023). Space Diplomacy and the Artemis Accords. arXiv preprint arXiv:2311.12137. <https://arxiv.org/abs/2311.12137>
9. Sukhorolska, I. Yu. (2022). Hromadska (publichna) dyplomatiia v suchasnykh mizhnarodnykh vidnosynakh: novi trendy i osoblyvosti [Public Diplomacy in Modern International Relations: New Trends and Peculiarities]. *Rehionalni studii – Regional Studies*, (30), 103–107. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/69345> [in Ukrainian].
10. Zavada, Ya. I., & Dudarchuk, V. I. (2021). Publichna dyplomatiia yak zasib «miakoi syly» SShA na Blyzkomu Skhodi [Public Diplomacy as a Means of US “Soft Power” in the Middle East]. *Politychne zhyttia – Political Life*, (3), 112–118. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2021.3.17> [in Ukrainian].
11. Vylinskyi, S. I. (2019). «Miaka syla» u zovnishnii politytsi Federatyvnoi Respubliky Nimechchyna [“Soft power” in the foreign policy of the Federal Republic of Germany]. (Dys. ... kand. polit. nauk za spetsialnistiu 23.00.04 – politychni problemy mizhnarodnykh system ta hlobalnoho rozvytku). Kyivskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. Kyiv, 228. [in Ukrainian].